

Zwaar onweer in #Asten hagelstenen zo groot als tennisballen enorme schade dakpannen / autoramen /deuken en lekkages

Antoon Driessen @antoondriessen

5 **Als hagel geen hagel meer blijkt te zijn: noodweer in Zuidoost-Brabant**

Vina Wijkhuijs, Menno van Duin, Elga Sikkens

5.1 Inleiding

Donderdagavond 23 juni 2016 trekt over Zuidoost-Brabant een ongekend zware hagelstorm. Hagelstenen met een doorsnede van vier tot soms wel tien centimeter brengen enorme schade toe aan land- en tuinbouwbedrijven en aan publieke en particuliere eigendommen (auto's, daken van woningen en gebouwen). Vooral de gemeenten Asten, Bergeijk, Heeze-Leende en Someren worden zwaar getroffen. Gedurende de eerste uren na het noodweer spannen hulpdiensten en de gemeenten zich in om de eerste nood te lenigen en de gevolgschade te beperken, maar pas in de loop van de dagen erna wordt duidelijk tot welke gevolgen het noodweer heeft geleid.

De impact van de hagelstorm lijkt de rest van Nederland vrijwel geheel te zijn ontgaan. Mogelijk omdat er die dag ook op andere plaatsen extreme weersomstandigheden waren: bomen aan het Amsterdam-Rijnkanaal werden door een zogenoemde valwind als luciferhoutjes doormidden gehakt en in de Randstad stonden straten en tunnels blank door hevige regenval. Bovendien ging in de media die avond en de dagen erna de aandacht vooral uit naar de uitslag van het Brexit-referendum. In het zuidoosten van Brabant hebben echter de gevolgen van de hagelstorm de gemoederen nog lange tijd beziggehouden. Een dilemma dat daarbij speelde, was de vraag of het zinvol was om op te schalen naar een bepaald GRIP-niveau. In dit hoofdstuk zullen wij op die vraag ingaan.

Dit hoofdstuk is gebaseerd op een evaluatie die wij in opdracht van Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost hebben verricht naar de bestuurlijke en operationele samenwerking naar aanleiding van de hagelstorm (Van Duin, Sikkens & Wijkhuijs, 2017). In het kader van die evaluatie is met ruim dertig direct betrokkenen gesproken, onder wie de burgemeesters van Asten, Bergeijk, Heeze-Leende en Someren, de commissaris van de Koning van Noord-Brabant, de algemeen directeur van de Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie (ZLTO) en de directeur van Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost.

5.2 Feitenrelaas

Het is donderdag 23 juni 2016, een broeierige zomerdag met temperaturen rond de 30 graden. Het KNMI heeft echter een waarschuwing afgegeven voor de nadering van ‘onstabiele lucht’. Tijdens het Achtuurjournaal meldt Marco Verhoef dat vooral de provincies Noord-Brabant, Gelderland, Utrecht en Limburg rekening moeten houden met naderend noodweer.⁷² De brandweer van Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost heeft zich daarop voorbereid: alle 36 brandweerauto’s staan gereed om bij eventuele meldingen uit te rukken.

Rond 20.50 uur trekken hevige hagelbuien vanuit België over het zuidoosten van Brabant. Bij de meldkamer van Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost komen vanaf dat moment de eerste meldingen binnen vanuit Luyksgestel, daarna volgen meer meldingen. De hagelstenen zijn soms ‘zo groot als tennisballen’. Deze zijn ontstaan in een zogenoemde supercel (zie kader).

Na het zeldzame natuurgeweld trekken de buien langzaam naar het noorden weg. In de gemeenten Asten, Bergeijk, Heeze-Leende en Someren zijn mensen nog wel de hele nacht in touw. De brandweer heeft het druk met het leegpompen van kelders en het verwijderen van takken en omgewaaide bomen. De ambulancediensten hoeven echter niet in actie te komen. Ondanks de omvang van de hagelstenen zijn er geen gewonden gevallen.

⁷² Uitzending NOS Achtuurjournaal van 22 juni 2016. Op 31 juli 2017 ontleend aan <http://nos.nl/uitzending/16374-nos-journaal.html>.

Supercel

In een supercel wordt warme lucht met een zeer hoge snelheid een onweersbui ingezogen. In die bui bewegen de hagelsteen daardoor op en neer en worden ze steeds groter totdat ze – als ze heel groot en zwaar geworden zijn – met grote snelheid uit de supercel naar beneden vallen. Dit kan met snelheden van wel honderd kilometer per uur gaan. Op veel plaatsen in het zuidoosten van Brabant vielen hagelstenen met een doorsnede van 4-6 centimeter. Lokaal zijn zelfs stenen gevallen met een doorsnede van 7-10 centimeter.⁷³ Daarmee waren deze hagelstenen de grootste die de afgelopen 25 jaar in Nederland gevallen zijn.⁷⁴

De volgende ochtend, vrijdag 24 juni, schijnt de zon weer en zijn de inwoners van de getroffen dorpen bezig met puinruimen en het herstellen van de schade. Buren helpen elkaar bij het spannen van dekzeilen op kapotte daken. In Luyksgestel (gemeente Bergeijk) zijn de daken van 800 van de in totaal 1100 woningen zwaar beschadigd geraakt. De basisschool in Bergeijk moet vanwege enorme waterschade tijdelijk haar deuren sluiten. De kinderen zullen na het weekend op scholen in andere dorpen worden ondergebracht. Ook boeren in de regio zijn zwaar getroffen. Tuinkassen en schuren zijn door de hagelstenen kapotgeslagen en duizenden hectares land- en tuinbouwgewassen moeten als verloren worden beschouwd.

In het weekend wordt er vooral opgeruimd. Een complicerende factor daarbij is dat veel (tuin)schuren en stallen uit asbesthoudende platen bestaan die door de hagelstenen kapot zijn geslagen. De stukken asbest liggen in tuinen, maar ook in voederbakken en mestkelders. De agrariërs zien zich voor lastige vragen gesteld, want wat te doen met de mest waarin asbest terecht is gekomen? Kan de mest gewoon worden uitgereden, zonder risico's voor de volksgezondheid?

⁷³ Het is uiteraard de vraag of dit formaat ijsballen nog wel 'hagel' kan worden genoemd.

⁷⁴ KNMI, 24 juni 2016. Kennis- en datacentrum: Achtergrond: Zware onweersbuien op 22 en 23 juni vol extremen. Op 31 juli 2017 ontleend aan <https://www.knmi.nl/kennis-en-datacentrum/achtergrond/zware-onweersbuien-op-22-en-23-juni-vol-extremen>.

In de week na het noodweer wordt langzamerhand duidelijk dat meerdere gemeenten in de regio zwaar getroffen zijn. De totale schade wordt geschat op 500 miljoen tot 1 miljard euro.⁷⁵ Op woensdag 29 juni treffen de burgemeesters van de vier zwaarst getroffen gemeenten elkaar voorafgaand aan een vergadering van de Metropoolregio Eindhoven. Burgemeester Van Gijzel van Eindhoven, die tevens voorzitter van Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost is, bespreekt met hen of bestuurlijke opschaling nodig is. Het overleg resulteert echter niet in een besluit tot opschaling. Wel wordt overeengekomen dat de burgemeester van Someren in de afhandeling van het noodweer een coördinerende rol op zich zal nemen.

Ondertussen brengt staatssecretaris Van Dam van Economische Zaken diezelfde woensdag op verzoek van de Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie (ZLTO) een bezoek aan het getroffen gebied om de schade bij agrariërs te aanschouwen. Hij is die dag toevallig toch in de buurt, omdat hij zich in Limburg op de hoogte zou stellen van de waterschade die eerder in de maand juni is ontstaan als gevolg van hevige regenval. Ook sturen de ZLTO en het Land- en tuinbouwverbond (LLTB) de volgende dag nog een brief aan premier Rutte, waarin aandacht wordt gevraagd voor de schade die het extreme weer in de maand juni heeft aangericht. De brief is mede ondertekend door de commissarissen van de Koning van Noord-Brabant en Limburg en twaalf Brabantse en dertien Limburgse gemeenten.

Het kabinet toont zich echter weinig bereid tegemoet te komen in de schade. De Wet tegemoetkoming schade bij rampen (Wts) wordt niet van toepassing verklaard omdat de schade verzekeraar zou zijn.⁷⁶ Zowel voor de agrariërs, als voor andere ondernemers en de inwoners van de getroffen gemeenten is dat een enorme teleurstelling. De schadeafwikkeling roept namelijk veel vragen op. Door het grote aantal schadeclaims duurt het soms lang voordat mensen iets van hun verzekeringsmaatschappij vernemen en er blijkt een grote diversiteit in verzekeringspolissen te bestaan. Particulieren weten niet of hun schade wordt vergoed en agrariërs verkeren in grote onzekerheid of hun bedrijf deze financiële strop te boven zal komen. Onder de bevolking ontstaat

75 Dit betreft acute schade (aan kassen, woningen, auto's enz.) en uitgestelde schade voor bedrijven die bijvoorbeeld hun oogst als verloren moesten beschouwen.

76 TK 2015-2016, 31 710, nr. 51.

een gevoel van ontredding; de mensen hebben de indruk dat de overheid hen in de steek laat. Ook het herstel verloopt langzaam omdat er onvoldoende menskracht en materieel (dakpannen bijvoorbeeld) is voor het vele werk dat moet worden gedaan.

Op maandag 4 juli vindt op het gemeentehuis in Someren een bestuurlijk overleg plaats tussen de gemeenten Asten, Bergeijk, Heeze-Leende en Someren, Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost, provincie Noord-Brabant, de ZLTO, de omgevingsdienst, woningbouwvereniging woCom en de GGD. Tijdens die bijeenkomst komt naar voren dat de gemeenten niet goed weten hoe de gevolgen van het noodweer aan te pakken. De directeur van Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost stelt voor om te doen 'alsof er sprake is van een GRIP-4-situatie' en de daarbij behorende structuur te gebruiken. Met dit voorstel wordt ingestemd en er wordt een regionaal operationeel team (ROT) bijeengeroepen om in kaart te brengen op welke terreinen de getroffen gemeenten behoefte hebben aan ondersteuning.

De volgende dag komt het ROT met een inventarisatie van aandachtsgebieden. De dienstdoende Algemeen Commandant Bevolkingszorg (de gemeentesecretaris van Valkenswaard) wordt gevraagd de coördinatie van de nafase op zich te nemen. Onder zijn leiding worden vijf ambtelijke werkgroepen in het leven geroepen die zich elk op een thema zullen richten. Het betreft de thema's asbest, volksgezondheid (waaronder psychosociale hulpverlening), communicatie, fysieke veiligheid en financiën.

In de maanden juli en augustus vindt binnen die structuur afstemming plaats tussen betrokken gemeenten en diensten. Tussentijds wordt er verslag uitgebracht aan het zogeheten 'bestuurlijk overleg'. In september gaat de projectstructuur over in het reguliere proces. Toch blijft men ook nadien nauw in de gaten houden of problemen de kop opsteken. Bij verschillende partijen bestaat het vermoeden dat de gevolgen van de hagelstorm nog niet voorbij zijn; eerst zou moeten blijken dat particulieren en ondernemers de schade te boven (zullen) komen.

Drie maanden na het noodweer zijn in de regio nog altijd veel auto's niet gerepareerd omdat autoherstelbedrijven het werk niet aankunnen. Ook zijn in het getroffen gebied ruim een half jaar na de hagelstorm nog steeds veel daken van huizen en schuren met (oranje) zeil afgedekt.

5.3 Wel of niet opschalen?

Bij kleine en grotere crises speelt vaak de vraag of er moet worden opgeschaald en zo ja, welk GRIP-niveau dan het meest passend is om de 'crisis' te beslechten. Ook in deze casus heeft op verschillende momenten die vraag gespeeld. Toch is er opmerkelijk genoeg op geen enkel moment formeel opgeschaald naar een bepaald GRIP-niveau. Wel kwamen de betrokken partijen ruim een week na het noodweer overeen om bij de aanpak van de gevolgen van de hagelstorm binnen een GRIP-4-achtige setting samen te werken. Niet de voorzitter van de veiligheidsregio, maar één van de burgemeesters, nam een coördinerende rol op zich en onder leiding van de coördinerend gemeentesecretaris werd een projectstructuur ingericht. Hieruit kan worden opgemaakt dat er weldegelijk een behoefte of zekere noodzaak tot samenwerking bestond. De vraag is waarom daar dan niet al een aantal dagen eerder toe is overgegaan? Wat maakte dat de vier gemeenten en andere betrokken organisaties wel op 4 juli, maar niet eerder, tot samenwerking kwamen?

Achteraf gezien zijn in deze casus drie momenten te onderscheiden waarop opschaling in de rede lag ten behoeve van de aanpak van de gevolgen van de hagelstorm. In de volgende paragraaf staan wij bij deze drie momenten stil. Bij elk moment proberen we aan te geven welke overwegingen zijn ingebracht dan wel in te brengen zijn om wel of niet op te schalen.

5.4 Analyse

5.4.1 *Het eerste moment*

Het eerste moment waarop van opschaling sprake had kunnen zijn, was natuurlijk op de avond van 23 juni, toen in verschillende Brabantse gemeenten het noodweer toesloeg. In enkele van de getroffen gemeenten is die avond ook de vraag gesteld of opschaling naar bijvoorbeeld GRIP-3 niet op zijn plaats was, soms door de burgemeester zelf. Toch is die avond in geen van de gemeenten besloten om op te schalen. Er werden van de burgemeesters geen bijzondere (nood)bevoegdheden verwacht, en ook leek er geen aanleiding om een multidisciplinair team

bijeen te roepen, omdat het op dat moment vooral een aangelegenheid van de brandweer betrof. De verschillende brandweerposten in de regio konden – keihard werkend – de situatie aan. Er is die avond nog wel een kernbezetting van het operationeel team bijeen geweest om af te stemmen of er een noodzaak bestond voor opschaling, maar daartoe werd niet besloten. Noch schaarste aan capaciteit of een betere verdeling van de inzet, noch de afstemming met andere diensten noopte hiertoe, zo was de conclusie. Er was zowel operationeel als bestuurlijk geen dringende behoefte aan opschaling.

Het is gezien de situatie begrijpelijk dat er in de nacht van 23 juni niet tot opschaling is overgegaan. Toch valt hier ook wel wat tegenin te brengen. Uit de meldingen die bij de meldkamer van de veiligheidsregio binnenkwamen, had kunnen worden opgemaakt dat de hagelstorm toch wel een heel uitzonderlijke situatie was, die in meerdere gemeenten tot forse schade had geleid. Mensen namen met angst en beven contact op met de meldkamer, maar ook (via onder andere Twitter) met gezinsleden en vrienden, omdat ‘hagelstenen zo groot als tennisballen’ naar beneden kwamen. Daken en tuinmeubilair werden aan gort geslagen; ‘het leek wel oorlog’. Uit de meldingen die bij de meldkamer binnenkwamen, viel in feite ook op te maken hoe de hagelstorm over de regio was getrokken en dat deze in meerdere gemeenten tot forse schade had geleid. Op zijn minst was het goed geweest als er (bijvoorbeeld door een ROT) een eerste inventarisatie van problemen was gemaakt en eventueel enkele scenario’s waren uitgewerkt.

5.4.2 *Het tweede moment*

Het tweede moment waarop tot opschaling besloten had kunnen worden, was de volgende ochtend, vrijdag 24 juni, of eventueel één of enkele dagen nadien. Nadat donderdagavond de storm was overgetrokken, kon op vrijdag een eerste balans worden opgemaakt. Eén of twee dagen later zou men zich dan een redelijk beeld kunnen hebben gevormd van de ernst en omvang van de situatie. Terwijl de getroffen gemeenten ook inderdaad – ieder voor zich – trachtten een overzicht te genereren, had de ZLTO al vrij snel een eerste inschatting van de situatie gemaakt voor wat betreft de schade in de land- en tuinbouw. Omdat het betreffende gebied diezelfde maand al eerder te maken had gehad

met wateroverlast en ondergelopen gebieden, was de ZLTO zeer alert op ontwikkelingen in de agrarische sector. Al op vrijdag 24 juni vond er op initiatief van de ZLTO, in samenwerking met de Rabobank, een informatiebijeenkomst voor agrariërs plaats. De proactieve opstelling van de ZLTO maakte ook dat staatssecretaris Van Dam van Economische Zaken op woensdag 29 juni het getroffen gebied bezocht om de schade te aanschouwen. Keerzijde was wel dat met de trekkersrol van de ZLTO de aandacht vooral uitging naar de agrarische sector en veel minder naar de schade die particulieren en andere bedrijven hadden.

Achteraf gezien waren vrijwel alle direct betrokkenen (zowel bestuurders als ambtelijke staf) van mening dat het goed zou zijn geweest als er ergens tussen vrijdag 24 en maandag 26 juni was opgeschaald; hetzij naar GRIP-4, hetzij naar GRIP-2 om eerst een grondige verkenning te verrichten. Bij opschaling gaat het immers niet zozeer om het GRIP-niveau, maar om het feit dat partijen bij elkaar komen en er een heldere structuur wordt gehanteerd met verslaglegging, afsprakenlijstjes, informatiemanagers, aandacht voor mogelijke scenario's en dergelijke. De betrokken organisaties kunnen zich dan beter voorbereiden op datgene wat hun mogelijk te wachten staat. Vanaf het moment van opschaling zou ook de externe communicatiestructuur in gang zijn gezet en meer eenduidigheid in de gemeentelijke aanpak zijn gekomen.

Enkele vertegenwoordigers van de brandweer gaven echter aan dat zij opschaling in deze casus niet zo logisch vonden. Er bestond volgens hen – zeker na de eerste hulpverlening – geen noodzaak tot multidisciplinaire afstemming. Zij waren van mening dat er alleen afstemming nodig was van gemeentelijke (en dus 'monodisciplinaire') taken en dat het instrumentarium van GRIP daarvoor niet is bedoeld.⁷⁷

Dit standpunt is tot op zekere hoogte wel begrijpelijk. Indertijd (eind jaren negentig) is GRIP primair in het leven geroepen om de afstemming tussen de operationele diensten (brandweer, politie, ambulancevervoer) en ook de eventueel betrokken lokale overheid te bevorderen. De laatste jaren heeft GRIP echter een verdere ontwikkeling doorge-

⁷⁷ Ten onrechte wordt daarmee over het hoofd gezien dat de onderlinge afstemming tussen gemeenten een andersoortig proces is dan monodisciplinaire afstemming binnen hulpdiensten als politie, brandweer, geneeskundige zorg die bovenlokaal georganiseerd zijn. Er was bovendien in dit geval ook afstemming gewenst met organisaties als de omgevingsdienst, ZLTO, waterschappen e.a.

maakt en wordt de procedure meer flexibel toegepast (zie Van Duin & Wijkhuijs, 2015). Wanneer GRIP wordt gezien als een geschikt ‘vehikel’ om partijen bij elkaar te krijgen en afstemming te organiseren tussen organisaties en diensten (in dit geval tussen verschillende gemeenten en hun aanpak) dan kunnen er ook andere redenen zijn om GRIP toe te passen of ten minste op te schalen (het label ‘GRIP’ hoeft er niet per se op). Bij opschaling kan het gaan om afstemming tussen operationele diensten, maar dat hoeft niet de enige reden te zijn. GRIP voorziet ook in bestuurlijke afstemming tussen gemeenten en andere overheden. Vertegenwoordigers van de vier gemeenten en andere direct betrokken partijen (waaronder de GGD, de omgevingsdienst en de provincie Noord-Brabant) waren het achteraf dan ook eens dat er binnen één of enkele dagen na het noodweer voldoende redenen waren om zaken af te stemmen en daarvoor een structuur te organiseren. Redenen die daarvoor zoal werden genoemd, zijn:

- het in kaart brengen van de aard, ernst en omvang van de schade en overige gevolgen van de hagelstorm;
- het afstemmen van de ‘bovengemeentelijke’ aanpak; de afzonderlijke gemeenten waren nu allemaal zelf ‘aan het pionieren’;
- eenduidigheid in de communicatie naar inwoners van de verschillende gemeenten; nu ontvingen inwoners van de ene gemeente in de beginfase meer of andere informatie dan inwoners van een andere gemeente;
- adviezen en een algemeen handelingsperspectief ten aanzien van wat (met het oog op de eigen veiligheid) wel en niet zelf kon worden aangepakt; vooral wat betreft het opruimen van asbesthoudend materiaal;
- een gezamenlijke belangenbehartiging richting het Rijk ten aanzien van de toepassing van de Wts.

Gezien deze argumenten is het opmerkelijk dat er niet na een aantal dagen alsnog is opgeschaald. Wij komen tot de volgende verklaring waarom dat niet is gebeurd (zie kader).

Waarom is er niet na een aantal dagen alsnog opgeschaald?

De eerste – en waarschijnlijk belangrijkste – reden waarom niet al na een aantal dagen is opgeschaald, is omdat op dat moment de belangrijkste betrokkenen (i.c. de vier gemeenten en de veiligheidsregio) niet overtuigd waren van het nut en de noodzaak tot opschaling. De eerste signalen duiden op een zelfredzame en enorm saamhorige gemeenschap, die uitstekend in staat was ‘de eigen boontjes te doppen’. Er waren, afgezien van de forse schade, weinig redenen die vrij eenduidig voor opschaling pleitten. Feitelijk was het gebrek aan inzicht in de ernst, schaal en omvang van de problemen en de activiteiten die daarvoor dienden te worden ontplooid, het echte probleem. Mede vanwege het ontbreken van goede informatie is de ernst van de situatie en datgene wat er nog op de betrokken gemeenten af zou komen, onderschat. Omdat de bevolkingszorgprocessen werden beschouwd als primair een gemeentelijke aangelegenheid, zijn na die bewuste avond van de hagelstorm noch van de zijde van de veiligheidsregio noch door anderen (met uitzondering van de ZLTO) activiteiten ontplooid om in breder verband potentiële problemen in kaart te brengen en daarvoor verschillende scenario’s te ontwikkelen. Dat er veel te doen was, bleek pas later. Pas na een aantal dagen werd duidelijk dat er niet alleen forse schade was, maar dat er meer aan de hand was. Zo was er een groot asbestprobleem ontstaan en raakten agrariërs door de schade in financiële problemen.

Daarnaast heeft waarschijnlijk een rol gespeeld dat binnen Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost de GRIP-procedure vooral iets is van de operationele diensten. Als die niet veel met elkaar hoeven af te stemmen, is er ook geen reden om (in een operationeel team) bij elkaar te komen, zo is de heersende gedachte. Opschaling is nodig als er multidisciplinair moet worden gehandeld. Nu waren van de vier partners alleen de gemeenten in beeld (en geen rood, wit of blauw). Dat ‘multi’ ook kan betekenen dat afstemming met andersoortige partijen (waterschappen, omgevingsdienst, de NVWA e.a.) nuttig kan zijn, paste niet in de gehanteerde probleemdefinitie. Daarbij speelde ook mee dat noch het bestuur noch de operationele leiding van de veiligheidsregio op dit punt zelf initiërend was. Er was binnen de veiligheidsregio weinig kennis – ‘uitstijgende boven de afzonderlijke kleuren’ – om met een ‘ontkleurde’ crisisbril zelfstandig risico’s en veiligheidsontwikkelingen in kaart te brengen en deze ten tijde van een incident te monitoren. Het gaat hierbij dus niet over het noodweer an sich maar meer over het mogelijke risico van maatschappelijke ontwrichting. Niet zozeer het incident, maar de impact staat dan centraal. Er waren al met al onvoldoende push-factoren om de ontstane situatie en wat men kon verwachten aan de hand van scenario’s in kaart te brengen.

Ten slotte hebben allerlei min of meer toevallige factoren bijgedragen aan het feit dat niet werd opgeschaald. De eerste dagen na 23 juni was de uitslag van het Brexit-referendum het thema waarover veel werd gesproken. Dit droeg ertoe bij dat in de nationale media de aandacht voor de gebeurtenissen in Zuidoost-Brabant zeer beperkt bleef en daarmee ook de gevolgen van de hagelstorm niet goed duidelijk werden. Het noodweer en de gevolgen ervan leverden weinig dynamisch beeldmateriaal op: geen zwaailichten, geen ambulances, geen gewonden. De volgende dag was het stralend weer en pakten de meeste getroffen de draad weer op. Daarmee leken (aanvankelijk) de ernst en omvang van de situatie beperkt.

5.4.3 *Het derde moment*

Het derde moment waarop van opschaling sprake had kunnen zijn, was ruim een week na het noodweer. Verschillende respondenten – onder wie de commissaris van de Koning – gaven aan dat zij een dag of acht na de hagelstorm bij de bevolking niet alleen een soort van vermoeidheid, maar ook verslagenheid en verlamming zagen. Er rees bij een fors aantal agrariërs en inwoners een gevoel van onmacht en onzekerheid omdat er na ruim een week nog zoveel te doen was en er veel onduidelijkheid bestond over bijvoorbeeld de aanpak van het asbest en de financiële afwikkeling. Mensen hadden het gevoel dat ‘het Rijk niets deed en gemeenten ook niet goed wisten wat te doen’ en dreigden het vertrouwen in de overheid te verliezen. Op vrijdag 1 juli gaf het kabinet aan dat van een rijksbijdrage in de schade op grond van de Wts geen sprake kon zijn. Tijdens een ingelaste bestuurlijke bijeenkomst op maandag 4 juli, waarbij de burgemeesters van de vier gemeenten en personen van andere betrokken organisaties en diensten aanwezig waren, bleek dat een meer gestructureerde en gezamenlijke aanpak wenselijk was. Alsnog vond er – zij het niet formeel – opschaling plaats en kwam er een projectstructuur tot stand voor de aanpak van ‘de nafase’. Achteraf werd door alle partijen geconstateerd dat deze opschaling nuttig is geweest.

5.5 Afronding

De hagelstorm die op 23 juni 2016 over Zuidoost-Brabant trok, heeft op inwoners van het getroffen gebied veel indruk gemaakt. Het was een zomerse avond, vlak voordat de vakantieperiode zou beginnen en opeens waren daar die enorme hagelstenen. Hoewel de zelfredzaamheid onder de bevolking groot was, stonden sommige mensen (met bijvoorbeeld een partner die ziek was of op het punt stond te bevallen) er toch echt alleen voor.

Volgens het KNMI behoorden de hagelstenen tot de grootste die in de voorafgaande 25 jaar in Nederland waren waargenomen.⁷⁸ Nu hebben weerkundigen al eerder gewaarschuwd dat als gevolg van de klimaatverandering weersextremen geen uitzondering meer zullen zijn. Op zich geeft dat voldoende reden om dit soort situaties te beschouwen op consequenties voor het operationeel en bestuurlijk optreden.

In deze casus volgde pas laat het besef dat een bovenlokale aanpak van de gevolgen van de hagelstorm op zijn plaats was. Eerder opschalen zou waarschijnlijk beter zijn geweest. Tegelijkertijd geldt ook: beter laat dan nooit. Vrijwel alle direct betrokkenen oordeelden behoorlijk positief over de coördinatie en de aanpak die vanaf 4 juli werd ingezet. Ook al hadden sommige gemeenten bepaalde zaken al in gang gezet en had men daardoor aanvankelijk het idee dat er nauwelijks vooruitgang werd geboekt, gaandeweg werd duidelijk dat een gecoördineerde aanpak zo zijn voordelen had. Daarmee toont deze casus de mogelijkheden die opschaling biedt, maar tegelijkertijd ook de onbekendheid met de opschalingsprocedure (waar aanvankelijk sprake van was), en de beperkte rol die de veiligheidsregio zichzelf toedichtte. Volgens een aantal van degenen die wij spraken, zou het bestaansrecht van de veiligheidsregio vooral gelegen zijn in de incidentbestrijding. De nafase die daarop volgt, zou bij uitstek iets 'des gemeentes' zijn. In dit geval bleek echter dat de veiligheidsregio ook tijdens de nafase een coördinerende rol kan vervullen.

⁷⁸ KNMI, 24 juni 2016. Kennis & datacentrum: Achtergrond: Zware onweersbuien op 22 en 23 juni vol extremen. Op 31 juli 2017 ontleend aan <https://www.knmi.nl/kennis-en-datacentrum/achtergrond/zware-onweersbuien-op-22-en-23-juni-vol-extremen>.